

Levéltári Szemle 2021/1. szám

A Levéltári Szemle 2021. évi 1. számát a gazdasági és társadalmi szervek illetékességének elhatárolására alakult ad hoc bizottság tevékenységéről szóló jelentés vezeti be, s e közleményhez illeszkedik a lapszám több anyaga is, így a civil szervezetek iratgyűjtéséről szóló tanulmány (Györgyi Csaba), valamint a vállalati iratok gyűjtését tárgyaló, s egy korábbi tanulmány második részeként napvilágot látó írás (Köcze László). Több levéltár gyűjteményét áttekintve részletesen tárgyalja a Hajdúkerület zsidóságának forrásanyagát Mislovics Erzsébet tanulmánya. Egy az Országos Levéltár (később MNL Országos Levéltára) Levéltártudományi Szakkönyvtára 20 évének eredményeit összegző írás kapott még helyet a folyóirat ezen számában. Egy korábbi, a levéltári kiadványi munka megújításának lehetőségeit taglaló tanulmányhoz kapcsolódóan született meg a katolikus egyházi levéltárak könyvkiadási tevékenységét, az eddigi eredményeket és a jövőbeli terveket is bemutató összefoglaló (Nemes Gábor). E lapszám tartalmazza még a 2020. évi levéltári kiadványok bibliográfiáját is, valamint egy recenziót.

Fehér Csaba – Haász Réka – Horváth M. Ferenc – Koltai Gábor – Szabó Attila – Szabó Bence: Beszámoló a gazdasági és társadalmi szervek illetékességének elhatárolására alakult ad hoc bizottság tevékenységéről (2018. június)

Mivel a levéltári törvény nem szabályozza kellő részletességgel a gazdasági társaságok, valamint civil szervezetek maradandó értékű irataira vonatkozó kérdéseket, ezért a Levéltári Kollégium megbízásából 2018-ban szakbizottság tett javaslatokat a szükséges jogszabályi változtatásokra. Ennek során a bizottság tagjai igyekeztek elkülöníteni az egyes levéltárak illetékességi körét mind a gazdasági társaságok, mind a civil szervezetek, mind a közalapítványok és köztisztviselők tekintetében. Emellett fontos szegmensét képezi a bizottsági javaslatoknak a politikai pártok iratainak megőrzésére vonatkozó elképzelés. Míg a jelenlegi jogszabály ezeket egységesen magániratoknak tekinti, addig a javaslat – különösen a parlamentbe bejutott pártok esetében – kötelezővé tenné az ilyen típusú iratok megőrzését és levéltárba adását, mivel azok a rendszerváltozás óta eltelt időszak magyar köztörténetének elengedhetetlen forrásait képezik.

Mislovics Erzsébet: A Hajdúkerület zsidóságának forrásanyaga az MNL Országos Levéltárában és Hajdú-Bihar Megyei Levéltárában

A tanulmány a Hajdúkerület területén élt zsidó családokra vonatkozó forrásanyagokat igyekszik számba venni. Bár ezek nagy része helyben keletkezett és helyben található, ám a teljes feltáráshoz elengedhetetlen az Országos Levéltárban őrzött felsőbb hatóságok által keletkeztetett iratok megismerése is. A témára vonatkozó iratanyagok elsősorban két nagy kategóriába sorolhatóak: közigazgatásiak és igazságszolgáltatásiak. Belőlük képet nyerhetünk a 18–19. századi hajdúkerületi zsidóság életének számos aspektusáról, különösen is letelepedésükről és gazdasági tevékenységükről.

Györgyi Csaba: Civil a pályán – A civil szervezetek iratainak gyűjtése Budapest Főváros Levéltárában

Míg a korábbi évtizedekben a civil szférára vonatkozó történeti kutatások marginális szerepet játszottak, addig az utóbbi években a terület iránt jelentősen megnőtt az érdeklődés. Ezt felismerve a magyarországi levéltárak közül elsőként Budapest Főváros Levéltára készített egységes civil iratgyűjtési koncepciót. A koncepció elkészítésével párhuzamosan program indult a civil iratok gyűjtésének népszerűsítése érdekében a lakosság körében. A megindult folyamat eredményeként az elmúlt esztendőben több tucat civil szervezettel sikerült szorosabb kapcsolatot kiépítenie a fővárosi levéltárnak, s ennek nyomán jelentős mennyiségű maradandó iratot vettek át tartós megőrzésre. A tanulmány a fenti folyamatot mutatja be konkrét példákon keresztül.

Köcze László: Vállalati iratok gyűjtése II. – Szabályozások és intézményi keretek a gépipar példáján

Az iratgyűjtést és iratörzést szabályozó 1969. évi 27. tvr. és annak végrehajtási utasítása a gazdasági vállalatokra is vonatkozott. Ugyanakkor ezek megalkotásakor csupán általános levéltári szempontokat vettek figyelembe, s nem foglalkoztak a gazdasági szervek sajátosságaival. Így a levéltárak óhatatlanul a szervek részéről a rendelet elszabotálásával találták szemben magukat, mivel az esetükben részben végrehajthatatlannak bizonyult. Emellett ebben az időszakban jöttek létre a különböző tematikájú műszaki múzeumok is, amelyek a tárgyak gyűjtésén túl az azokra vonatkozó iratanyagok összegyűjtését is magukra vállalták. Így a maradandó értékű iratanyag egy része levéltárakba, egy része múzeumokba került, míg egy része tulajdonképpen helyben maradt a vállalatoknál. A rendszerváltozást követő tömeges felszámolások során aztán ez utóbbiak egy része iratmentés keretében bekerülhetett az illetékes levéltárakba. A tanulmány a fenti folyamatot mutatja be lépésről-lépésre a gépipari vállalatok példáján keresztül. (A tanulmány első része a Levéltári Szemle 2020. évi 3. számában jelent meg).

Konrád Aranka: Cédulakatalógustól a levéltári könyvtárak közös adatbázisáig – A Levéltártudományi Szakkönyvtár elmúlt 20 évének története, 1999–2019

A Levéltártudományi Szakkönyvtár az elmúlt két évtizedben nagy fejlődésen ment keresztül a működését érintő nehézségek ellenére. 1999 végén lezárta a cédulakatalógusát, ezután saját erőforrásból elvégezte teljes állományának elektronikus katalogizálását, ami 2012-ben fejeződött be és 130 ezer dokumentumot érintett. 2010-től az intézmény munkatársai minden könyvtári munkafolyamatot számítógépes rendszerben végeznek, ami a használók számára is nagy előnyt jelent. Alapfeladatát végezve a könyvtár 30 ezer művel gyarapodott és két olvasószolgálatot tartott fenn egyidejűleg. Emellett közművelődési tevékenységet folytatott, honlapot és hírlevelet működtetett és végezte a muzeális dokumentumokkal kapcsolatos feladatokat. Amikor 2012-ben létrejött a Magyar Nemzeti Levéltár, a központi könyvtár feladata kibővült az újonnan létrejött Intézmény összes levéltári könyvtárának szakmai vezetésével és integrálásával. 2016-ban ennek eredményeképpen elérhetővé vált az MNL könyvtárainak közös katalógusa és közös adatbázisa, amelyben több mint 350 ezer rekordon 600 ezer mű kereshető. A Levéltártudományi Szakkönyvtár az elmúlt húsz év alatt végzett szakmai munkájának következményeképpen magas színvonalú szolgáltatást tud nyújtani a levéltári munka, levéltári kutatás és történettudomány támogatása és segítése érdekében.

Nemes Gábor: A katolikus egyházi levéltárak könyvkiadási tevékenysége

Az elmúlt huszonöt évben a katolikus egyházi levéltárakban látványos fejlődés ment végbe. Az iratanyag feldolgozása, valamint a szakmai és tudományos élet vérkeringésébe való bekapcsolódás igénye azt eredményezte, hogy a katolikus egyházi levéltárak jelentős része kiadványokkal is jelentkezett. A tanulmány mérleget szeretnék vonni a katolikus levéltárak könyvkiadási tevékenységéről, továbbá kitér annak jövőbeni lehetőségeire is. A vizsgálódás alapját egy, az érintett intézményeknek kiküldött kérdőív képezte. A katolikus levéltárak jövőbeni magas színvonalú könyvkiadása számára az összefogás, a terjesztésben a kurrens felhasználói igényeknek való ésszerű megfelelés, az igényes kivitel és az eddig az olvasóközönség által megszokott és ezáltal elvárt magas szakmai színvonal megtartása lehet irányadó.